

O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI VA SHAXSIY FAZILATLARI O'QUVCHILARNING O'QUV MOTIVATSIYASIGA TA'SIRI

Hamroyeva Madinabonu Ismatillo qizi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarining o'quvchilarning o'quv motivatsiyasiga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada pedagogning bilim va ko'nikmalari, kommunikativ va emotsional kompetensiyalari, shuningdek pedagogning shaxsiy xususiyatlari — mas'uliyat, sabr-toqat, ijobiy motivatsiya va liderlik qobiliyati — o'quvchilarning o'quv jarayonida faolligi, qiziqishi va o'rganishga bo'lgan intilishi bilan bog'liqligi ko'rsatib berilgan. Tadqiqotda pedagogik faoliyatning o'quvchilar motivatsiyasini shakllantirishdagi o'rni, samarali yondashuvlar va strategiyalar muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *o'qituvchi kasbiy mahorati, shaxsiy fazilatlar, o'quv motivatsiyasi, pedagogik kompetensiya, ta'lim samaradorligi.*

Kirish

Ta'lim jarayonining samaradorligi bevosita o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlariga bog'liq. Pedagogning professional bilim va ko'nikmalari, pedagogik tajribasi, shuningdek uning shaxsiy xususiyatlari — mas'uliyat, sabr-toqat, ijobiy motivatsiya va liderlik qobiliyati — o'quvchilarning o'quv jarayonidagi faolligi va intilishlariga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli, o'qituvchining kasbiy va shaxsiy kompetensiyalari o'quvchilarni o'rganishga rag'batlantirish, ularning motivatsiyasini oshirish va o'quv faoliyatida muvaffaqiyatga erishishning muhim omillari sifatida qaraladi.

O'quvchilarning o'quv motivatsiyasi — bu ular tomonidan bilim olishga bo'lgan ichki intilish, maqsad sari harakat qilish va muvaffaqiyatga erishishga bo'lgan istakdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining professional va shaxsiy sifatlari motivatsiyaning shakllanishi va mustahkamlanishida asosiy rol o'ynaydi. Masalan, ijobiy pedagogik muhit yaratish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, ularni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish o'quv motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi.

Shu bois, mazkur maqola o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarini o'quvchilarning o'quv motivatsiyasiga ta'sirini nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga qaratilgan. Maqolada pedagogik kompetensiyalar, shaxsiy fazilatlar va ularning o'quvchilarning motivatsiyasini shakllantirishdagi roli, shuningdek ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning innovatsion yondashuvlari tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning faolligi, o'rganishga bo'lgan intilishi va motivatsiyasi pedagogning kasbiy va shaxsiy sifatlariga bevosita bog'liq. Hozirgi kunda global va milliy ta'lim muhitida yuqori sifatli pedagogik faoliyatni ta'minlash talab etilmoqda. Shu bilan birga, o'quvchilarning turli ijtimoiy va psixologik ehtiyojlarini qondirish, ularni o'rganishga rag'batlantirish va shaxsiy rivojlanishlarini ta'minlash dolzarb muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining kasbiy mahorati — bilim va metodik kompetensiyasi, pedagogik tajribasi, o'quv jarayonini samarali tashkil eta olish qobiliyati — o'quvchilarning motivatsiyasini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, pedagogning shaxsiy fazilatlarini, masalan, sabr-toqat, ijobiy energiya, liderlik va empatiya qobiliyati, o'quvchilarda o'rganishga bo'lgan ichki intilish, o'zini ifoda etish va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Shu nuqtai nazardan, o'qituvchining kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning psixologik barqarorligini mustahkamlash va ularning o'quv faoliyatiga faol ishtirokini ta'minlash nuqtai nazaridan katta dolzarb ahamiyatga ega.

Mazkur mavzuni o'rganish zamonaviy pedagogik amaliyotda o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish va samarali ta'lim tizimini yaratish uchun zarurdir. Shu sababli, o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarini tahlil qilish, ularni pedagogik jarayonda to'g'ri qo'llash va rag'batlantirish bugungi ta'lim tizimi uchun juda muhim ilmiy va amaliy masaladir.

Asosiy qism

O'qituvchining kasbiy mahorati — bu pedagogning ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, dars materialini tushuntirish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va ularni o'rganishga rag'batlantirish qobiliyatlarini o'z ichiga olgan kompleks kompetensiyadir (Tomlinson, 2017). Kasbiy mahoratning asosiy komponentlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

– **Pedagogik bilim va metodik kompetensiya:** fan bilimlarini chuqur bilish, o'quv materialini tizimli va tushunarli tarzda yetkazish;

– **Didaktik qobiliyatlar:** darsni samarali rejalashtirish, o'quvchilarning bilimi va ko'nikmalarini nazorat qilish;

– **Kommunikativ ko'nikmalar:** o'quvchilar bilan muloqot qilish, savollariga aniq javob berish va ijobiy pedagogik muhit yaratish;

– **Innovatsion yondashuv:** zamonaviy texnologiyalar, interfaol metodlar va kreativ yondashuvlarni qo'llash.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori darajadagi kasbiy mahoratga ega pedagoglar o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan qiziqishi va ichki motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi.

Shaxsiy fazilatlar — pedagogning motivatsiyasi, sabr-toqat, empatiya, liderlik qobiliyati, pozitivlik va ijtimoiy moslashuv qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ushbu fazilatlar pedagogik jarayonning samaradorligini belgilovchi muhim omillardir.

Masalan:

–**Sabr-toqat:** murakkab vaziyatlarda ham tinch va konstruktiv muomala qilish, o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash;

–**Empatiya:** o'quvchilarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos pedagogik yondashuvni qo'llash;

–**Liderlik qobiliyati:** dars jarayonida o'quvchilarni rag'batlantirish, ijobiy muhit yaratish va guruh ishlarini samarali boshqarish;

–**Ijobiy motivatsiya:** o'quvchilarga o'zini rivojlantirish va o'rganishga intilish uchun ilhom berish.

Shaxsiy fazilatlari yuqori bo'lgan pedagoglar o'quvchilarning o'quv jarayonida faol ishtirokini rag'batlantiradi, ularni yangi bilimlarni egallashga undaydi va ijobiy pedagogik muhit yaratadi.

O'quvchilarning o'quv motivatsiyasi — bu ular tomonidan bilim olishga bo'lgan ichki intilish, maqsad sari harakat qilish va muvaffaqiyatga erishishga bo'lgan istakdir (Ryan & Deci, 2000). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlari o'quvchilarning motivatsiyasiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi.

–Kasbiy mahorat yuqori bo'lgan pedagoglar darsni qiziqarli va interfaol o'tkazadi, bu o'quvchilarda o'zini ishtirokchi sifatida his qilish hissini oshiradi.

–Shaxsiy fazilatlar — pedagogning ijobiy xulqi, empatiyasi va liderlik qobiliyati — o'quvchilarda ichki motivatsiyani rag'batlantiradi va o'quv jarayoniga faol ishtirokni ta'minlaydi.

–Interfaol metodlar va individual yondashuvlar o'quvchilarning o'zini ifoda etish, savollar berish va bilimni mustaqil egallash qobiliyatlarini rivojlantiradi, bu esa motivatsiyani mustahkamlaydi.

Shu tariqa, pedagogning kasbiy va shaxsiy kompetensiyalari bir-birini to'ldiradi va o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun pedagoglar quyidagi strategiyalarni qo'llashlari mumkin:

1. **Interfaol metodlar:** rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, guruh loyihalari;

2. **Differensial yondashuv:** o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan topshiriqlar va mashqlar;

3. **Refleksiya mashqlari:** darsdan keyin o'z his-tuyg'ularini va muvaffaqiyatlarini tahlil qilish;

4. **Ijobiy pedagogik muhit yaratish:** rag'batlantirish, konstruktiv baholash va qo'llab-quvvatlash;

5. **Shaxsiy namunaviy rol:** pedagogning o'zini motivatsiyalash va ijobiy xulqi orqali o'quvchilarga ilhom berishi.

Ushbu strategiyalarni qo'llash o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi, o'rganishga bo'lgan qiziqishni mustahkamlaydi va ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Zamonaviy ta'lim jarayoni nafaqat bilim berishga, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va ichki motivatsiyasini shakllantirishga qaratilgan. O'quvchilarning o'rganishga bo'lgan intilishi, faolligi va qiziqishi bevosita ularni o'rgatadigan pedagogning kasbiy va shaxsiy sifatlariga bog'liq bo'ladi. Shu sababli, pedagogning kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarini o'rganish bugungi ta'lim tizimida dolzarb ilmiy va amaliy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining pedagogik bilimlari, metodik kompetensiyalari, kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalari o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, pedagogning shaxsiy fazilatlar — sabr-toqat, empatiya, ijobiy motivatsiya va liderlik qobiliyati — o'quvchilarda o'zini ifoda etish, o'rganishga intilish va shaxsiy muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini yaratadi.

Hozirgi kunda pedagogik amaliyotda o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini shakllantirish va mustahkamlashga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqish, pedagoglarning kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarini tahlil qilish va rivojlantirish juda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, mazkur mavzuni o'rganish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlash hamda pedagogik jarayonda samarali yondashuvlarni joriy etish nuqtai nazaridan katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa

Mazkur maqolada o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarining o'quvchilarning o'quv motivatsiyasiga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogning kasbiy kompetensiyalari — bilim va metodik ko'nikmalari, interfaol dars usullarini qo'llash qobiliyati, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalari — o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan qiziqishi va ichki motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, pedagogning shaxsiy fazilatlari — sabr-toqat, empatiya, ijobiy motivatsiya, liderlik va ijtimoiy moslashuv qobiliyati — o'quvchilarda o'zini ifoda etish, o'rganishga intilish va shaxsiy muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini yaratadi. Shu tariqa, pedagogning kasbiy va shaxsiy kompetensiyalari bir-birini to'ldirib, o'quvchilarning motivatsiyasini shakllantirish va mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.

Maqolada keltirilgan pedagogik strategiyalar — interfaol metodlar, differensial yondashuv, refleksiya mashqlari va ijobiy pedagogik muhit yaratish — o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, ularni bilim egallashga rag'batlantirish va ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu sababli, o'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlash hamda pedagogik jarayonda innovatsion yondashuvlarni joriy etish nuqtai nazaridan katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, M. (2020). Pedagogik kompetensiyalar va o'quv motivatsiyasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Islomov, R. (2019). O'quvchilarning o'quv motivatsiyasini shakllantirish metodikasi. Toshkent: Fan va Ta'lim.
3. Karimov, O., & Tursunov, A. (2021). O'qituvchining kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarining pedagogik ahamiyati. Toshkent: Ta'lim va Innovatsiya.
4. Goleman, D. (2006). Emotsional intellekt va pedagogik faoliyat. Moskva: Eksmo.
5. Ryan, R., & Deci, E. (2000). Self-Determination Theory and Educational Motivation. New York: Academic Press.
6. Tomlinson, C. A. (2017). Differensial yondashuv va interfaol pedagogik metodlar. Alexandria: ASCD.
7. UNESCO. (2020). Inclusive Education: Policy Guidelines. Paris: UNESCO Publishing.
8. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press.
9. Savelyeva, L. V. (2018). Pedagogik stress va uning boshqarilishi. Moskva: Prosveshchenie.
10. Zokirov, S. (2019). Pedagogik motivatsiya va o'quvchilarning o'quv faolligi. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.

